

**ПРИЛАГАНЕ НА ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА
БЕДНОСТТА И СОЦИАЛНАТА ИЗОЛАЦИЯ НА ВЪЗРАСТНИ ХОРА С
УВРЕЖДАНИЯ**

Деспина Георгиева, Даниела Константинова, Грета Колева

*Русенски университет „Ангел Кънчев”, Факултет Обществено здраве и здравни грижи
7004 гр. Русе, България, ул. „Студентска” №8
dpgeorgieva@uni-ruse.bg*

**IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE APPROACHES TO TACKLING POVERTY AND
SOCIAL EXCLUSION OF OLDER PEOPLE WITH DISABILITIES**

Despina Georgieva, Daniela Konstantinova, Greta Koleva

*Ruse University "Angel Kanchev"
Faculty of Public Health and Health Care
7004 Rouse, Bulgaria Street " Student " № 8
dpgeorgieva@uni-ruse.bg*

SUMMARY :

Population aging in the world and in our country is one of the biggest trends of demographic processes. In connection with it a number of problems that have a profound socio-economic importance. In recent years, the implemented services for adults - home respite care , home helper , social and personal assistant is limited to the provision of food and hygiene and sanitary service and do not provide 24 hour continuous care. Creating secure housing for adults with disabilities is an innovative approach aimed at improving the social environment for adults with disabilities. The implementation of this type of service will help meet the needs of some of the people in need , overcoming social isolation and its negative consequences. Methodology for implementation of services "Sheltered Housing" includes logical connectivity of the activities in terms of : Preparation of house rules ; Signing a contract for the provision of services "Sheltered Housing" ; An individual plan ; Keeping a register ; Inform consumers of the preparation of the necessary documents to apply for social services; Making estimates; Taking the consumer; An individual plan ; Prepare a program of activities ; Forming multidisciplinary team of professionals to provide comprehensive care ; Preparation of the necessary documentation in protective housing; Organization of nutrition ; Prediction of expected results and difficulties:

***Keywords :** Social services covered dwelling adults with disabilities .*

ВЪВЕДЕНИЕ:

Остаряването на населението в света и у нас е една от най- изявените тенденции на демографските процеси. Във връзка с него възникват редица проблеми, които имат дълбоко социално-икономическо значение в различните области на обществения живот. Тяхното решаване е дело на цялото общество, но най- голяма отговорност имат здравеопазването и социалното дело. Активните демографски процеси доведоха до „рязко остаряване на населението”[1 с.1]

От анализа на ситуацията, изработен от УНИЦЕФ за „Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Русе 2010 – 2015 г.”, става ясно че отрицателния естествен прираст в областта е по-висок от този в страната, което е една от предпоставките много възрастни хора, да са настанени в институции. В институции за възрастни в гр. Русе са настанени 436 души, а броят на чакащите за настаняване е над 250 души [4].

61257 души съставляващи 23 % от общия брой на населението в Област Русе е над 60 години; 6698 от тях са с физически и 5371 с множествени увреждания. За тях е характерна

потребността да живеят в семейна среда и да получават адекватни на състоянието си грижи, а едновременно с това да поддържат взаимоотношения с близките си. Мерките за преодоляване на този проблем са свързани с необходимостта от цялостна реформа по отношение на услугите за хора с увреждания.

ИЗЛОЖЕНИЕ:

Създаване на Защитено жилище за възрастни хора с увреждания е иновационен подход, насочен към подобряване социалната среда за възрастни хора с увреждания, възрастни хора с увреждания настанени в специализирани институции и самотно живеещите стари хора, които са изолирани от социалния живот. Предложеният иновационен подход е насочен към Превенция на социалното изключване на изготвената „Областна стратегия за развитие на социалните услуги” 2010 – 2015г., приета от областен съвет за социално подпомагане на 10.12.2009 г. [7]. Такъв вариант за предотвратяване на настаняването в специализирани институции са защитените жилища за възрастни хора с увреждания, каквито на територията на област Русе няма разкрити. Реализирането на такъв тип услуга ще допринесе за удовлетворяване на потребностите на една част от нуждаещите се хора чрез разнообразяване на социалните услуги, предоставяни в общността. Чрез разширяване на мрежата за предоставяне на социални, здравни и образователни услуги и повишаване на ефективността на мерките за деинституционализация на хората, настанени в специализирани заведения се създават условия за създаване на подходяща среда, позволяваща преодоляване на социалната изолация и нейните негативни последствия. Създадените условия позволяват водене на независим начин на живот в среда, близка до семейната и оказване на 24 часова комплексна подкрепа и грижа, осъществени от мултидисциплинарен екип, включващ социален работник, помощник социален работник, специалист по здравни грижи и психолог [8].

Цел 6 от Стратегия за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г. разглежда приоритетното развитие на социалните услуги в общността. [6] и развитие на алтернативните форми на услуги. Във връзка с изпълнение на посочената цел и осигуряване на условия за качествен живот в близка до семейната среда и подобряване на социалното включване на хората с увреждания възниква необходимостта от създаване на защитено жилище за възрастни хора с увреждания. Социалните услуги от този тип са насочени към превенция на социалното изключване и преодоляване на неговите последици, към подобряване качеството на живот на хората от уязвимите групи и техните семейства. Реализацията на иновационния подход ще допринесе за постигане на поставените конкретни цели за преодоляване на бедността и социалната изолация определени в Националният план за социално включване. Реализирането на иновационния подход ще окаже пряко влияние за намаление на броя на лицата ползващи социални услуги в специализирани институции.

Предложеният иновационен подход е основан на резултатите от изпълнението на проект " Планиране и усъвършенстване на социалните услуги на областно ниво" - област Русе, изпълняван от УНИЦЕФ България в партньорство с МТСП и АСП с финансовата подкрепа на правителството на кралство Холандия. В рамките на този проект бе направен анализ на нуждите на лицата с увреждания на територията на област Русе. В резултат от проучването са очертани основните фактори, които формират рисковите групи, нуждаещи се от социални услуги, както и причините, пораждащи конкретната ситуация на неравнопоставеност на уязвимите групи от населението на основата на социално-икономически и други неблагоприятия.

Основните заключения от анализите, извършени по проекта са:

- Обезпокоителна тенденция за областта е застаряването на населението и регресивният тип възрастова структура в резултат на отрицателните демографски тенденции. Голяма част от жителите са над 65 годишна възраст, а броят на самотните стари хора сред тях е преобладаващ.

- Налице е тенденция за миграция на активното население към други райони както и емиграцията в чужбина и прогресивно намаление на относителния дял на лицата в трудоспособна възраст. Причина за това е възможността за работа, която носи по-добри доходи и съответно по-добър стандарт за живот.

Неблагоприятната демографска картина и засилените миграционни процеси създават предпоставки за повишен риск от социално изключване в определени рискови групи:

- Възрастни хора с увреждания – наличието на увреждане поражда сериозен риск от социално изключване, независимо от възрастта. По данни на Дирекция социално подпомагане (ДСП) Русе броя на подпомаганите лица са 14038 души /лица с физически увреждания 6698; с множествени увреждания 5371 души;
- Възрастни хора с увреждания настанени в специализирани институции, за които е характерна потребността да живеят в домашна среда, да получават адекватни на състоянието си грижи и да поддържат взаимоотношения с близките си;
- Хора с увреждания, които живеят в домашна среда – нуждаещи се от социално включване, качествена здравна грижа, общуване и придвижване. От подкрепа и заместване се нуждаят и техните семейства.
- Самотни стари хора живеещи в домашна среда - възрастова група, която с годините се разраства като относителен дял в общата численост на населението и за която е характерно живот в социална изолация, поради липса на достатъчно средства и затруднен достъп до здравеопазване, невъзможност за осъществяването на комунално – битовите дейности.

В последните години в цялата област се развиват услуги в общността за възрастни – Домашен социален патронаж и новите услуги: Домашен помощник, Социален асистент, Личен асистент. Дейностите в тези услуги се свеждат само до предоставяне на храна или до хигиенно и санитарно обслужване и водят до невъзможност за предоставяне на 24 часова непрекъсната грижа и ограничен достъп до здравни и социални услуги в общността.

Основната причина за изолацията в градска среда е липсата на развита мрежа от социални услуги в общността, подкрепящи социалното включване и преодоляващи негативните последици от социалното изключване; неподходяща среда за придвижване; затруднен достъп до здравни и социални услуги.

Методиката за реализиране на социалната услуга „Защитено жилище” се изразява в логическата свързаност на дейностите, изразяващи се в [3]:

- Изготвяне на Правилник за вътрешния ред в „Защитено жилище за възрастни с увреждания”, включващ определяне на вътрешните правила; задълженията на потребителите и задължения на екипа.
- Сключване на Договор за предоставяне на социалната услуга „Защитено жилище”
- Изготвяне на Индивидуален план, след оценка на нуждите на всеки потребител и формулиране на целите, които трябва да бъдат постигнати, включващ дейности по задоволяване на: ежедневните потребности; здравните потребности; образователните потребности; рехабилитационните потребности; потребностите в свободното време; потребностите от социални контакти със семейството, приятели, близки [5].
- **Водене на регистър на настанените лица; информационна /рапортна/ книга; домакинска книга.**

Услугата се предоставя съобразно прилагане на индивидуален подход и съобразяване с конкретните потребности на всяко лице с цел стимулиране и поддържане на пълноценен и самостоятелен начин на живот на потребителите на услугата.

Подбора на потребителите на услугата се осъществява по предварително определени критерии на база индивидуални оценки, извършени от екипа и специалисти на дирекция „Социално подпомагане”.

- **Документи, необходими при кандидатстването на потребителите за социалната услуга. .**

1. Молба – официална заявка за ползване на социалната услуга.
2. Документи с данни за семейно състояние и доходи.
3. Експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК/ЦЕКК.
4. Личен амбулаторен картон.
5. Копие от документ за самоличност.
6. Здравноосигурителна книжка.

- **Предварителна оценка:**

След разглеждане на подадените молби и придружаващите ги документи е необходимо изготвяне на предварителна оценка за всяко едно лице, относно възможностите му да ползва този вид услуга. Оценката е необходимо да се изготви от екипна комисия, съставена от: представител на Дирекция “Социално подпомагане”, управителя и социалния работник на ”Защитеното жилище”, общопрактикуващ лекар и определени служители от Защитеното жилище и близки на потребителя. Тази оценка е необходима за издаване на настанителна заповед от Дирекция “Социално подпомагане”

- **Прием на потребителя**

Приема на на отребителя се извършва след подписване на договор за предоставяне на социалната услуга “Защитено жилище”, включващ права и задължения на страните, описание на дейностите, размерът на таксата за социалната услуга, срока на договора и условия и начин за прекратяването му.

Потребителите се запознават с правилника за вътрешния ред, с другите потребители, с екипа, работещ в Защитеното жилище.

- **Индивидуален план:**

След оценка на потребностите и здравното състояние на потребителите, се изготвя индивидуален план в който се определят дейностите за задоволяване на ежедневните, здравните, образователни потребности, потребностите в свободното време, потребностите от социални контакти със семейство и / или приятели и близки. Индивидуалният план ще се оценява и актуализира на всеки 6 месеца, а при необходимост и за по-кратък период. При необходимост се изготвя **писмен план за здравни грижи** от специалиста по здравни грижи, съгласуван с личния лекар на потребителя и включващ – медицинска история, необходими превантивни мерки, наличие на алергии, потребности от зъболечение, потребности от лечение или оздравителни програми, наблюдение, хранене и диети, рехабилитация и лична хигиена.

- **Изготвяне на програма от дейности.**

Програмата се изготвя с цел стимулиране и поддържане на пълноценен и самостоятелен начин на живот на потребителите на услугата в подходяща среда, близка до семейната. В програмата са включени, дейности, според индивидуалните потребности и интереси. Организираните дейности включват: трудотерапия, арт-терапия, готварство и цветарство, празнуване на семейните християнски празници, рождени дни на потребителите и екипа, участие в градски мероприятия и събития, посещения на концерти и др.

- **Сформиране на мултидисциплинарен екип от професионалисти за осигуряване на комплексни грижи.**

В екипа са включени социален работник, психолог, специалисти по здравни грижи и методисти. За обезпечаване на 24 часов режим на работа, предварително се изготвят работни графици. Ангажираността на различните специалисти е съобразена с индивидуалните потребности на потребителите. Определят се дните за груповите занимания и програма, която се изпълнява.

Необходима документация в Защитеното жилище:

С цел създаване на ефективна организация по предоставянето на социалната услуга, координация и контрол е необходимо водене на следната документация - журнал за потребителите на социалната услуга, рапортна книга, журнал за събраните такси, входяща и изходяща кореспонденция, лични дела на потребителите, лични дела на персонала.

Организиране на храненето:

Храненето е организирано в съответствие със стандартите и критериите, посочени в Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане и се реализира като външна услуга, съобразено е с индивидуалните потребности на потребителите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Във връзка с психологическите промени на личността на стария човек, неговата мотивация, емоционални състояния, самооценки и съдържание на Аз-а в този период от живота му, съществува повече неизвестност, отколкото ясни теоретични анализи и концепции. Социалната, биологичната и личностно-психологическата обусловеност на измененията на личността на старите хора се измерват по-често чрез понижения интелект, понижените мотивационни функции, повишената тревожност и невротизъм. Всичко това проблематизира адаптацията в този период от живота, смята се, че старостта е възраст на най-лошата адаптация [1]. Описаните от Н. Александрова психологически особености, липсата на емоционална биологична връзка между възрастните хора, различните интелектуални възможности, различния социален статус професионална и житейска удовлетвореност на потребителите, различните индивидуални навици и начин на живот до момента на влизането в Защитеното жилище са само част от предпоставките за възникване на трудности с адаптацията на възрастните хора, за конфликти и поводи за недоразумения между потребителите. Подобряването на качеството на живот и удовлетворяването на потребностите на част от нуждаещите се възрастни хора с увреждания е приоритетна грижа на екипа, ангажиран с реализирането на Защитеното жилище. Въпреки очакваните трудности с добре побран екип от професионалисти, притежаващи търпение, емпатия, убеденост и отдаденост може да бъде реализирана успешно иновационната социална услуга „Защитено жилище”.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Александрова, Н, Стареещото психологически характеристики, Университетско издателство ”Св. Климент Охридски”, София, 2010. [2]
2. Беловежков, Н, Визев, С, Коев Д., Възрастните като пациенти, Медицинско издателство „Райков”, 2003г.
3. Методическо ръководство за условията и реда за предоставяне на социалната услуга “Защитено жилище”
4. Областна стратегия за развитие на социалните услуги (2010 – 2015) Област Русе
5. Правилник за прилагане на Закона за социално подпомагане.
6. Стратегия за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г
7. www.asp.government.bg
8. www.ruse.bg